

УДК: 378. 22: 796:[57](043.5)

АРТЕМ ГАВРИШ, БОРИС ВОЛОШКО
(Полтава)

ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ СИСТЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ВИЩОГО МЕДИЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У статті розглянуто роль та місце фізичного виховання в системі підготовки майбутнього лікаря. Визначено риси та перспективи вдосконалення сучасної системи фізичного виховання. Проаналізовано дані констатувального дослідження з визначення цільових установок студентів до занять фізичною культурою.

***Ключові слова:** професійна освіта, майбутні лікарі, професійно-орієнтоване фізичне виховання.*

У вищій школі процес професійної підготовки майбутніх лікарів здійснюється в системі безперервної медичної освіти, що має наступну структуру: класичні медичні ВНЗ і медичні факультети університетів, у яких сформувалася розвинена інфраструктура, високий науковий потенціал професорсько-викладацького складу, а також багаторічні традиції підготовки лікарів.

Державна політика у сфері фізичної культури і спорту України [1] ґрунтується на визнанні фізичної культури як важливого чинника всебічного розвитку особистості та формуванні здорового способу життя. Формування фізичної культури у закладах вищої освіти, особливо у медичних, має на меті забезпечити розвиток фізичного здоров'я студентів, комплексний підхід до формування розумових і фізичних здібностей особистості, вдосконалення фізичної та психологічної підготовки до активного життя, професійної діяльності на принципах індивідуального підходу [2].

Фізичне виховання у сучасному медичному вищому навчальному закладі є не лише засобом зміцнення здоров'я, підвищення розумової та фізичної працездатності студентів, але й складовою частиною підготовки майбутнього лікаря до професійної діяльності.

Зараз спостерігаємо посилення інтересу вітчизняних дослідників до підготовки фахівців фізичної культури, зокрема до таких аспектів цієї проблеми: створення ступеневої системи підготовки фахівців із фізичної культури (Я. Боблюш, 1996; Л. Сущенко 2003, О. Тимошенко, 2009); професійно-педагогічна підготовка спортивних фахівців (С. Балбенко, 1999; М. Карченкова, 2006; Р. Клопов, 2010; Е. Короткова, 2000). Все ж, відзначаючи посилений науковий і практичний інтерес до проблеми професійно-орієнтованого фізичного виховання студентів, необхідно зазначити, що цей напрям у системі фізичного виховання вищого медичного навчального закладу вимагає подальшого вивчення та вдосконалення.

Мета нашого дослідження полягає в обґрунтуванні доцільності професійної спрямованості системи фізичного виховання вищого медичного навчального закладу.

Аналізуючи сучасну методику фізичного виховання у медичних ВНЗ, необхідно відмітити його недосконалість; так негативний вплив має пріоритет нормативного підходу, коли навчальний процес і діяльність кафедр спрямова-

ні не на особистість студента, а на суто зовнішні показники, які характеризуються контрольними тестовими нормативами чергової навчальної програми. Дана обставина вимагає примусового пристосування особистості студента під оцінювання його рухових можливостей усередненими нормативами, що явно суперечить ідеї свободи особистості і зовсім не сприяє залученню студентів до активних занять різними формами фізичної культури [3, с. 5].

У той же час вважаємо за доцільне зазначити, що важливим недоліком сучасної системи фізкультурної освіти у всіх непрофільних (не фізкультурних) вищих навчальних закладах є її повна відірваність від завдань майбутньої професійної діяльності. Фактично можемо говорити про те, що сучасне фізичне виховання у медичному ВНЗ не є професійно орієнтованим.

З метою вивчення стану здоров'я та мотивації студентів-майбутніх медиків до занять фізичним вихованням нами було проведено констатувальне дослідження. Студентам експериментальних ВНЗ було запропоновано анкету на визначення цільових установок до занять фізичною культурою.

На питання, чим приваблюють студентів заняття з фізичного виховання більшість (54 %) відповіли, що відвідують заняття з фізичного виховання з метою підтримання оптимальної фізичної форми, зниження ваги тіла, збільшення м'язів, корекції фігури; 23% студентів розглядають заняття фізичним вихованням як провідний засіб збереження і покращення здоров'я; для розвитку фізичних якостей та досягнення високих спортивних результатів фізичне виховання обирають 12 та 8% респондентів відповідно. Лише 3 % опитаних вбачають перспективні напрямки фізичного виховання в отриманні знань і навичок, необхідних у майбутній професійній діяльності.

При визначенні оптимального режиму фізичного навантаження більшість студентів (61 %) займаються фізичними вправами 2 рази на тиждень, 15 % – 3 рази на тиждень, лише 11 % – 4 рази на тиждень. Досить висока частка досліджуваних – 13% займаюся фізичною культурою періодично і переважно примусово (не допущення пропусків занять у ВНЗ).

Оптимальною моделлю організації фізичного виховання у вищому медичному навчальному закладі більшість студентів (38 %) вважають професійно-орієнтовану модель, яка включає розроблення комплексних програм із фізичного виховання, які орієнтовані на особливості майбутньої професії лікаря. Організація фізичного виховання за принципом секцій за видами спорту, так звана секційна модель, обрана 25 % респондентів. Лише 12 % студентів надають перевагу традиційній системі фізичного виховання у ВНЗ, що відповідає загальнодержавній тенденції визнання цієї системи застарілою та малофункціональною. Індивідуальна, при якій за кожним студентом закріплюється працівник кафедри, який виконує роль консультанта з питань оздоровлення та фізичного розвитку, рекомендує певні види фізичної активності (як організовані, так і самостійні), розробляє індивідуальну програму фізичного розвитку, не знайшла належної підтримки серед опитаних студентів (6% респондентів). У той же час 19 % досліджуваних вважають за необхідне поєднати кілька моделей, зокрема варто відзначити такі комбінації: традиційна+секційна, професійно-орієнтована+індивідуальна, професійно-орієнтована+секційна.

При вивченні спортивних уподобань студентів-медиків встановлено, що переважна їх кількість (71%) обирають такі види спорту і оздоровчої фізичної культури як фітнес, пауерліфтинг, атлетизм, черлідінг. Серед осіб жіночої статі ця частка сягає 98 %. Цьому сприяє сучасний культ краси спортивного

тіла, зростання мережі фітнес-клубів та реклама спортивного харчування і обладнання. На другому та третьому місцях спортивних уподобань студентів-медиків є відповідно командні ігрові види спорту (14%) та єдиноборства (7%). Частка інших груп спортивних ігор і занять є незначною.

Аналіз розподілу студентів ВДНЗ «Українська медична стоматологічна академія» за циклами фізичного виховання за 5 років дозволив виявити, що під час навчання в університеті 51,6 % студентів вибрали для себе як засоби фізичного виховання ігрові види спорту (футбол, баскетбол, волейбол, теніс, настільний теніс), 17,1% – єдиноборства (боротьба самбо і самозахист, бокс і кік-боксінг, тхеквондо), 9,3 % – легкоатлетичні вправи, а 45,4% – оздоровчий напрям фізичного виховання в циклі «Фітнес» (аеробіка, атлетизм, загальна фізична підготовка) (Рис. 1.).

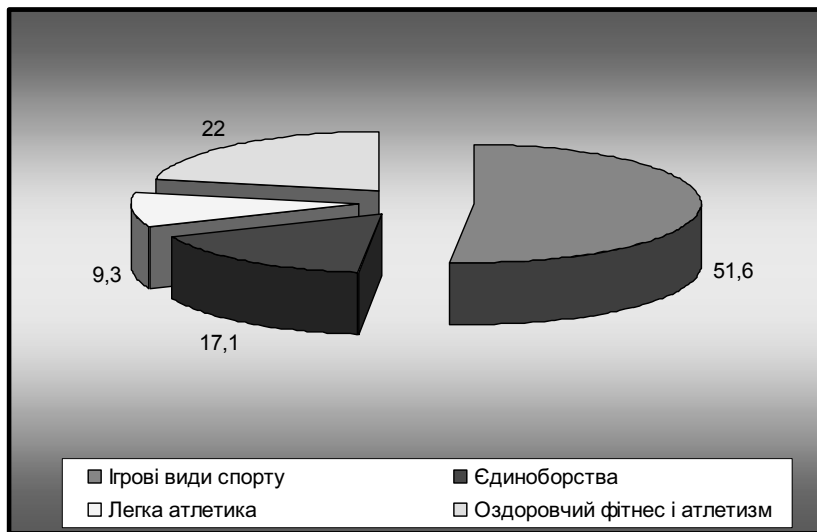

Рис. 1. Пріоритети вибору видів спорту студентами-медиками

Нами прослідковано динаміку популярності вибору окремих видів спорту студентами медиками за період 2011-2016 років (таблиця 1, рис. 2).

Як засвідчує аналіз даних таблиці, найбільшою популярністю користується футбол, який обирають від 15 до 21 % студентів. При цьому 99% з них – хлопці. За навчальними роками спостерігається незначне зниження популярності цього виду спорту серед студентів медичних вузів. Значний відсоток респондентів обирають фітнес та черлідінг, які традиційно вважаються «жіночими видами спорту». Відмічаємо стабільно позитивну динаміку цього виду спорту: від 21 до 29% студентів. Стабільно високі показники у таких ігрових видів спорту як волейбол і баскетбол, при чому успішно функціонують як чоловічі, так і жіночі секції. З 2011 по 2016 рр. спостерігається негативна тенденція зниження популярності легкої атлетики, єдиноборств і туризму серед студентської молоді у вищих медичних навчальних закладах. Розвиток фітнес індустрії, культивування краси тіла зумовлюють зростання популярності атлетизму та його різновидів (пауерліфтинг, важка атлетика, бодіблдинг, гирьовий спорт) серед осіб як жіночої, так і чоловічої статі. У цьому компоненті спостерігається позитивна динаміка з 2011 по 2016 роки від 12 до 19 відсотків студентів.

Негативною необхідно визнати тенденцію зростання кількості студентів, що належать до спеціальної медичної групи та обирають лікувальну фізичну культуру, спрямованість якої визначається характером захворювання чи травми. Якщо у 2011-2012 році відсоток студентів віднесених до групи ЛФК становив 7, то у 2016 ця частка становить уже 12 %.

Таблиця 1.

Зміна популярності вибору окремих видів спорту студентами-медиками

Вид спорту	Кількість студентів, що обрали вид спорту (%)				
	2011-2012	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2015-2016
Футбол	21	21	18	19	15
Волейбол	13	10	11	10	9
Баскетбол	12	12	13	11	10
Легка атлетика	7	5	3	4	2
Атлетизм	12	14	16	17	19
Фітнес і черлідінг	21	22	23	25	29
Єдиноборства	5	4	4	1	3
Туризм і спортивне орієнтування	2	3	2	2	1
ЛФК	7	9	10	11	12

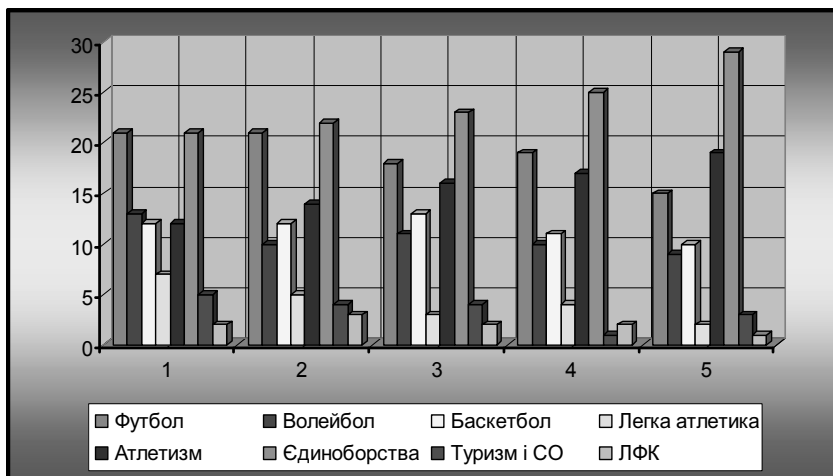

Рис. 2. Динаміка популярності вибору окремих видів спорту студентами-медиками за період 2011-2016 років

Більшість досліджуваних (53%) переконані, що заняття фізичними вправами підвищують і фізичну, і розумову працездатність студента-медика; 12% вбачають позитивний вплив лише на фізичну працездатність і 9% – лише на розумову. 11% респондентів вважають, що фізичні вправи викликають утому і як наслідок знижують і фізичну, і розумову працездатність особливо під час підготовки до контрольних робіт та заліково-екзаменаційної сесії. 15% опи-

таних студентів переконані, що фізичні вправи в тому обсязі, який наявний у ВНЗ, не впливають на їх фізичну і розумову працездатність.

За результатами самооцінки власного фізичного розвитку та фізичної підготовки 66 % студентів визначають його як «вище середнього», 21% – «середній», 9 % – «високий» і лише 4% респондентів визнають низький рівень фізичної підготовки. В той же час результати практичних досліджень рівня розвитку фізичних якостей виявили майже протилежні результати (додаток Б). Так високий рівень розвитку продемонстрували 5% досліджуваних, рівень «вище середнього» – 23 %; середній – 34% і 38 % студентів виявили низький рівень фізичного розвитку.

Порівняння даних самооцінювання та виконання тестових нормативів з одного боку засвідчило загальний низький рівень фізичного розвитку студентів, а з іншого – показало відсутність об'єктивної оцінки власного здоров'я і рівня фізичних якостей, що є досить вагомим недоліком у підготовці майбутнього лікаря.

В оцінці пріоритетів розвитку рухових якостей майбутніх лікарів 39 % респондентів перевагу віддають витривалості, вказуючи на статичний характер праці та її тривалість, 20% зазначають на необхідності розвитку спритності, 14 і 15 % виділяють силу і гнучкість відповідно, 12 % опитаних провідною руховою якістю визнають швидкість. Такі результати загалом відповідають загальноприйнятим уявленням про особливості діяльності лікаря і типовим завданням професійно-прикладної фізичної підготовки у вищому медичному навчальному закладі. Але в той же час аналіз деяких відповідей студентів потребує внесення в теоретичний розділ навчальної програми лекційних чи методичних занять, що пов'язані з загальною характеристикою фізичних якостей та методикою їх розвитку.

Головним недоліком системи фізичного виховання студенти виділяють слабкий зв'язок фізичного виховання з майбутньою діяльністю, також серед позитивних рис студенти деяких медичних ВНЗ виділяють врахування специфіки майбутньої професійної діяльності у фізичному вихованні. Це засвідчує розуміння студентами значення фізичного виховання для професії лікаря, а також фрагментарні підходи до професійно-орієнтованого фізичного виховання. Серед недоліків варто також назвати застосування одноманітних вправ і методик (23%), низькі фізичні навантаження (16 %) та відсутність занять за вподобанням (17%). До позитивних рис відносять можливість переключення з розумової роботи (22%), наявність секцій за вподобаннями (14 %), постійні елементи змагання і заохочення (12%), компетентний педагогічний колектив (19 %).

Досліджуваним було також запропоновано визначити власні напрямки корекції навчально-виховного процесу на заняттях із фізичного виховання у медичному ВНЗ. Результати анкетування встановили, що лише 2% вважають, що діюча система фізичного виховання не потребує коректив. 10% наголошують на необхідності збільшення кількості занять у тижневому навантаженні і 13% вимагають підвищення рухової щільності окремих занять. 61% респондентів наголошують на зміні змістового наповнення занять і наближення їх до практичних завдань професійної діяльності, 14% опитаних вважають необхідним розподіл студентів за спортивними вподобаннями і можливостями.

Таким чином, результати проведеного анкетування серед студентів вищих медичних навчальних закладів України визначили провідні проблемні питан-

ня, які сприятимуть поліпшенню навчально-виховного процесу з фізичного виховання. Це насамперед внесення змін до навчальної програми з фізичного виховання шляхом розширення і переосмислення теоретичного її складника. Зміст теоретичних занять має бути спрямований на формування знань у студентів діагностичних і прогностичних знань, уявлень про здоровий спосіб життя, стан власного здоров'я і оточуючих, компоненти фізичного здоров'я: фізичний розвиток, фізичну підготовленість, рухову активність, фізичну працездатність та фізичну форму. Це суттєво буде сприяти підвищенню рівня мотивації студентів до занять з фізичного виховання та рухової активності. Навчально-виховний процес з фізичного виховання студентської молоді може бути успішним тільки в тому випадку, коли досягнення мети навчання стане домінуючим мотивом педагогічного процесу, а головною умовою формування мотивації є включення студентів у відповідну навчальну діяльність.

Отже, констатувальне дослідження показує, що потреба фізичного вдосконалення у значної частини студентів вищих медичних навчальних закладів не сформована, вони не усвідомлюють всієї значущості здорового способу життя. Більшість респондентів не розуміють комплексного характеру впливу фізичних вправ і спорту на стан здоров'я, фізичний розвиток, фізичну підготовленість людини. Майбутні лікарі не ототожнюють себе з головними носіями здорового способу життя у суспільстві, відводячи домінуючу роль лікувальному спрямуванню професії. Майже всі досліджувані не розуміють перспектив фізичного виховання у формуванні навичок майбутньої професійної діяльності, зокрема формування діагностико-прогностичних умінь, навичок, досвіду діяльності. Отримані дані актуалізують перспективи подальших досліджень щодо формування діагностико-прогностичної компетентності майбутніх лікарів у процесі професійно-орієнтованого фізичного виховання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України про фізичну культуру і спорт від 11.06.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>
2. Круцевич Т. Ю. Теорія і методика фізичного виховання: Підручник для вищих навчальних закладів фізичного виховання і спорту / В. І. Григор'єв, М. О. Третяков, за ред. Т. Ю. Круцевич. – [том 2] – К.: Олімп. л-ра, 2008. – 391 с.
3. Лубышева Л. И. Современный подход к исследованию пространства физической культуры и спорта / Л. И. Лубышева, С. И. Филимонова // Теория и практика физической культуры. – 2004. – № 2. – С. 2-6.

GAVRISH A. L., VOLOSHKO B. A.

PROFESSIONAL ORIENTATION OF PHYSICAL EDUCATION OF HIGHER MEDICAL EDUCATION INSTITUTION

In the article the role and place of physical education in the training of future doctor is considered. Physical education in modern medical institution of higher education is not only a means to improve health, increase mental and physical performance of students, but also part of training of future doctors to the profession. Grounded typical characteristics of professional training of the selected area. Determined negative characteristics and prospects of improving the modern system of physical education in higher medical education. It is established that an important drawback of the modern system of physical education in all non-core (non-athletic) higher education is its complete isolation from the problems of the future professional activity. In fact we can say that modern physical education in medical universities are not professionally.

The data study is to determine the targets medical students to physical training. It was found that the optimal model of physical education in higher medical schools, most students find professional-oriented, which includes development of comprehensive programs for physical education that are directly targeted at future features of the medical profession.

Keywords: *professional education, future doctors, professionally oriented physical education.*

Одержано 11.02.2017 р.